

YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA UNI MOLİYALASHTIRISH*Nurmanov Alisher Movliddin o'g'li**O'zbekiston Respublikasi**Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi**Tel: + 99899 658 39 34*

Annotatsiyasi: Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi bir qancha muhim ahamiyatga ega. Bu konsepsiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqtisodiy o'sishni birgalikda rivojlantirishga qaratilgan. Yashil iqtisodiyotning ahamiyatini quyidagicha ko'rib chiqish mumkin. Atrof-muhitni muhofaza qilish ya'ni yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi – tabiiy resurslarni samarali va barqaror foydalanish, shu bilan birga atrof-muhitni himoya qilishdir. Bu jarayon, ifloslanish, iqlim o'zgarishlari, biologik xilma-xillikning yo'qolishi kabi ekologik muammolarni kamaytirishga yordam beradi. Yashil iqtisodiyot nafaqat atrof-muhitni, balki inson salomatligini ham himoya qilishga qaratilgan. Ifloslanish darajasining kamayishi va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish, odamlarning sog'lig'iga ta'sirini yaxshilaydi. Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi qisqa muddatda yuqori foyda olish emas, balki uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdir. Bu jarayon, resurslar cheklangan va tabiat ta'siri bilan bog'liq muammolar mavjud bo'lsa, iqtisodiyotni barqaror va muvozanatli rivojlantirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: yenilenebilir, investitsiyalar, xalqaro tajriba, investitsion muhit, global tendensiyalar, yashil texnologiyalar;

Abstract: The development of the green economy has several important implications. This concept is aimed at the joint development of environmental protection and economic growth. The importance of green economy can be considered as follows. Environmental protection, i.e., the main goal of the green economy is the effective and sustainable use of natural resources, while protecting the environment. This process helps reduce environmental problems such as pollution, climate change, and biodiversity loss. Green economy aims to protect not only the environment, but also human health. The reduction of pollution and the introduction of environmentally friendly technologies will improve the impact on people's health. The main goal of the green economy is not to get high profits in the short term, but to ensure economic stability in the long term. This process helps to develop the economy in a sustainable and balanced way, when resources are limited and there are problems related to the effects of nature.

Key words: renewable, investments, international experience, investment environment, global trends, green technologies;

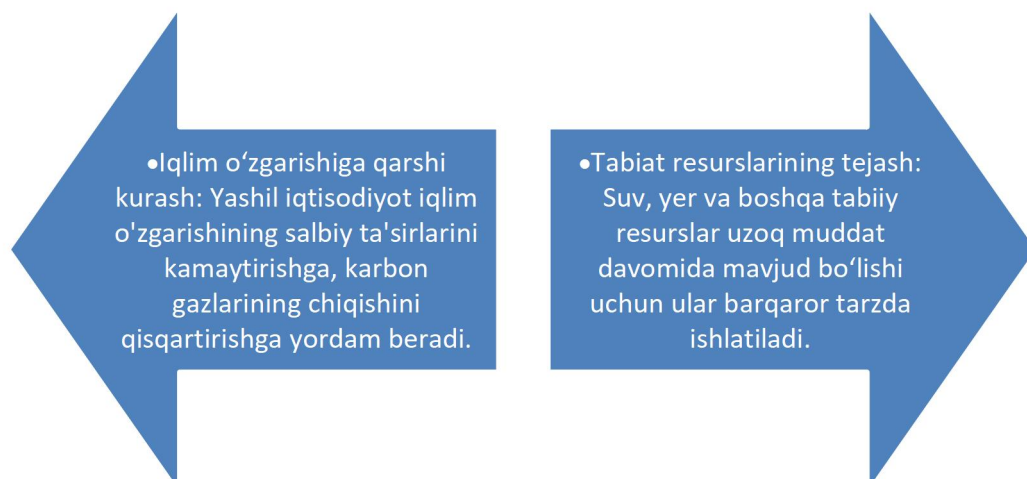
Kirish

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha bir qancha muhim qadamlar tashlanmoqda. Yashil iqtisodiyot – bu tabiiy resurslardan samarali foydalanish, atrof-muhitga zarar keltirmaslik, ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy tizimdir. O'zbekistonda ushbu yo'nalishda quyidagi sohalarda ishlar olib borilmoqda. Yenilenebilir energiya manbalari: O'zbekistonda quyosh energiyasini va shamol energetikasini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Dastlabki loyihalar amalga oshirilib, quyosh panellari va shamol

generatorlari qurilishi kengaytirilmoqda. Bu, mamlakatning energiya resurslarini diversifikatsiya qilish va ekologik toza energiya manbalariga o'tishning muhim qadamidir. Energiya samaradorligini oshirish: Mamlakatda sanoat va energetika sohalarida energiya samaradorligini oshirish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilmoqda. Bunga ilg'or texnologiyalarni tatbiq etish, energiya sarfini kamaytirish, energiya tejamkor qurilmalarini joriy etish kiradi. Atrof-muhitni muhofaza qilish: Yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillaridan biri atrof-muhitni himoya qilishdir. O'zbekistonda bu yo'nalishda suvni tejash, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik zararni kamaytirish bo'yicha qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Qayta tiklanuvchi materiallar va chiqindilarni qayta ishlash uchun zamonaviy texnologiyalar joriy etilmoqda. Agrar sohada yashil texnologiyalarni joriy etish: Qishloq xo'jaligida yashil iqtisodiyotning rivojlanishi uchun ekologik toza texnologiyalarni, suv tejovchi tizimlarni, organik va barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Yashil moliya va investitsiyalar: Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi uchun yashil moliya tizimini yaratish, atrof-muhitga ta'siri kam bo'lgan investitsiyalarni jalb qilish, yashil obligatsiyalarni chiqarish hamda boshqa barqaror investitsiya loyihalarini moliyalashtirish yo'nalishida ishlar olib borilmoqda. Bu tashabbuslar O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish va atrof-muhitni muhofaza qilish borasida muhim qadamlar bo'lib, uzoq muddatda iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlikka erishishga yordam beradi.

Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi bir qancha muhim ahamiyatga ega. Bu konsepsiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqtisodiy o'sishni birgalikda rivojlantirishga qaratilgan. Yashil iqtisodiyotning ahamiyatini quyidagicha ko'rib chiqish mumkin. Atrof-muhitni muhofaza qilish Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi – tabiiy resurslarni samarali va barqaror foydalanish, shu bilan birga atrof-muhitni himoya qilishdir. Bu jarayon, ifloslanish, iqlim o'zgarishlari, biologik xilma-xillikning yo'qolishi kabi ekologik muammolarni kamaytirishga yordam beradi.

Sanoat va iqtisodiyotning diversifikatsiyasi Yashil iqtisodiyot rivojlanishi, yangi sanoat tarmoqlarining paydo bo'lishiga va iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga yordam beradi. Masalan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik toza texnologiyalar va yashil moliya bo'yicha yangi tarmoqlar yaratiladi. Yashil texnologiyalar va innovatsiyalar: Yashil iqtisodiyot o'z ichiga yangiliklar kiritadi va ekologik toza texnologiyalarni rivojlantirishga imkon yaratadi. Bu, o'z navbatida, iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Barqaror ish o'rinlari: Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi yangi, ekologik barqaror ish o'rinlarini yaratishga yordam beradi, bu esa ishsizlikni

kamaytirishga xizmat qiladi. Sog'liqni saqlashni yaxshilash. Yashil iqtisodiyot nafaqat atrof-muhitni, balki inson salomatligini ham himoya qilishga qaratilgan. Ifloslanish darajasining kamayishi va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish, odamlarning sog'lig'iga ta'sirini yaxshilaydi. Havo va suv ifloslanishini kamaytirish: Yashil iqtisodiyot havo va suvning ifloslanishini kamaytiradi, bu esa o'z navbatida kasalliklarning oldini olishga yordam beradi. Sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish: Ekologik toza va barqaror mahsulotlar iste'moli odamlarning umumiy sog'lig'iga ijobiy ta'sir qiladi. Iqtisodiy barqarorlik va uzoq muddatli o'sish.

Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi qisqa muddatda yuqori foyda olish emas, balki uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdir. Bu jarayon, resurslar cheklangan va tabiat ta'siri bilan bog'liq muammolar mavjud bo'lsa, iqtisodiyotni barqaror va muvozanatli rivojlantirishga yordam beradi. Resurslarning barqaror boshqarilishi: Tabiiy resurslar cheklangan, shuning uchun ularni qayta tiklanadigan va samarali foydalanish zarur. Bu bo'lsa kelajakda iqtisodiy inqirozlarni oldini olishga yordam beradi. Iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilash: Ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali, davlatlar uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga erishadi va tashqi bozorda raqobatbardoshligini oshiradi. Jahonning yashil kelajagiga qo'shilgan hissalari.

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish nafaqat bir mamlakatning rivojlanishiga, balki butun dunyo miqyosida ekologik barqarorlikka erishishga yordam beradi. Har bir davlat o'z hududida yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash orqali global iqlim muammolarini hal qilishga hissa qo'shadi. Xalqaro hamkorlik: Yashil iqtisodiyot bo'yicha global muammolarni hal qilishda davlatlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytiradi. Bunga iqlim o'zgarishi, chiqindilarni boshqarish va yashil texnologiyalarni rivojlantirish kiradi. Yashil iqtisodiyot – bu nafaqat ekologik xavfsizlikni ta'minlash, balki iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlari yaratish va umuman inson farovonligini oshirish yo'lida zarur qadamlardir. Bu harakatlar orqali nafaqat hozirgi avlod, balki kelajak avlodlar uchun barqaror va yashil dunyo yaratish mumkin.

Yil	Yashil Iqtisodiyotning O'sish Darajasi (%)
2015	2.5
2016	3.0
2017	3.5
2018	4.0
2019	4.5
2020	5.0
2021	5.5
2022	6.0
2023	6.5

Quidagi jadvalda yashil iqtisodiyotning o'sishi yil sayin ko'rsatilgan foiz o'zgarishi bilan tasvirlangan. Shuni ta'kidlash joizki, bu faqat misol, va haqiqiy ma'lumotlar mamlakat yoki regionga qarab o'zgarishi mumkin. Yashil iqtisodiyotning o'sishi, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik barqarorlik bo'yicha amalga oshirilgan investitsiyalar va tashabbuslar bilan bog'liq bo'ladi.

Yashil iqtisodiyotning rivojiga ta'sir qiluvchi omillar juda ko'p va ular bir-biri bilan chambarchas bog'langan. Quyidagi asosiy omillarni ajratish mumkin: Davlat siyosati va qonunchilik. Yashil iqtisodiyotning rivojlanishida davlat siyosati va qonunlar muhim rol o'ynaydi. Davlat tomonidan ishlab chiqilgan ekologik siyosatlar, iqtisodiy rag'batlar va qonunlar, yashil texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan dasturlar yashil iqtisodiyotning rivojlanishini tezlashtiradi. Ekologik qonunlar va standartlar: Atrof-muhitni himoya qilishga qaratilgan qonunlar va normativ hujjatlar, korxonalarni ekologik toza texnologiyalarni joriy etishga majbur qiladi. Subsidiyalar va soliq imtiyozlari: Yashil energiya manbalariga yoki ekologik toza ishlab chiqarish tizimlariga sarmoya kiritgan kompaniyalarga soliq imtiyozlari va subsidiya berish orqali davlat bu sohalarini qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Texnologik innovatsiyalar yashil iqtisodiyotning rivojlanishida texnologik yangiliklar va innovatsiyalar katta ahamiyatga ega. Yangi ekologik toza texnologiyalar, energiya samaradorligini oshirish usullari va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini ishlab chiqish o'sishning asosiy omillaridir. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari: Quyosh, shamol, biomassa kabi manbalardan foydalanish texnologiyalari rivojlanishi yashil iqtisodiyotning asosini tashkil etadi. Energiya samaradorligi: Energiya tejankor texnologiyalar, energiyani boshqarish tizimlari ishlab chiqilishi iqtisodiyotda energiya sarfini kamaytiradi. Ijtimoiy va madaniy omillar. Jamoatchilik va iste'molchilarning yashil iqtisodiyotga bo'lgan talabi, ekologik mas'uliyatni oshirishda katta rol o'ynaydi. Odamlar ekologik masalalar haqida ko'proq ma'lumotga ega bo'lishsa, ular o'zlarining iste'mol odatlarida barqaror variantlarga yo'naltirilgan qarorlar qabul qiladilar. Ijtimoiy ong: Iste'molchilarning ekologik toza mahsulotlarga bo'lgan talabi oshishi, kompaniyalarni yashil texnologiyalarni joriy etishga undaydi. Ta'lim va tarbiya: Ekologik tarbiya va atrof-muhitga bo'lgan e'tibor orqali yangi avlodning yashil iqtisodiyotga bo'lgan talabini oshirish mumkin. Moliyaviy va investitsion muhit

Yashil iqtisodiyotning rivojlanishida moliyaviy resurslar va investitsiyalar ham katta ta'sir ko'rsatadi. Yashil moliya va barqaror investitsiyalar iqtisodiyotning yangi yo'nalishlarini rivojlantirishga yordam beradi. Yashil obligatsiyalar: Yashil obligatsiyalar chiqarish va barqaror investitsiyalarni jalb qilish orqali yangi loyihalar amalga oshiriladi. Yashil moliya tizimi: Banklar va moliyaviy institutlar yashil investitsiyalarni qo'llab-quvvatlaydigan maxsus moliyaviy mahsulotlar yaratishi kerak. Bozor talab va iqtisodiy sharoitlar, Yashil iqtisodiyotning rivojlanishida bozor talab va iqtisodiy sharoitlar ham muhim ahamiyatga ega. Yashil mahsulotlar va xizmatlarga bo'lgan talabning oshishi ishlab chiqarishni ekologik toza usullar bilan tashkil qilishga turtki bo'ladi. Mahsulotlarga bo'lgan talab: Ekologik toza mahsulotlar va xizmatlarga bo'lgan talabning ortishi ishlab chiqaruvchilarni yashil texnologiyalarga o'tishga undaydi. Iqtisodiy o'sish: Iqtisodiy barqarorlik va o'sish yashil iqtisodiyotning rivojlanishi uchun zarur. Barqaror iqtisodiy sharoitlar investitsiyalarni rag'batlantiradi.

Xalqaro hamkorlik va global tendensiyalar. Global iqlim o'zgarishi va atrof-muhit muammolarini hal qilish uchun xalqaro hamkorlik ham muhim omildir. Xalqaro tashkilotlar va shartnomalar orqali davlatlar o'rtasida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan umumiy chora-tadbirlar amalga oshiriladi. Parij kelishuvlari va xalqaro shartnomalar: Iqlimni o'zgartirishga qarshi kurashda xalqaro hamkorlik va kelishuvlar yashil iqtisodiyotga qo'shimcha rag'bat beradi. Yashil texnologiyalarning global tarqalishi: Yashil texnologiyalar va innovatsiyalarni eksport qilish va ularni global miqyosda tarqatish bo'yicha hamkorlik mamlakatlarga foyda keltiradi. Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi uchun bu omillar bir-biri bilan chambarchas bog'langan va birgalikda ishlashini ta'minlash zarur. Davlat siyosati, texnologik

innovatsiyalar, ijtimoiy ong, moliyaviy resurslar, bozor talab va xalqaro hamkorlik orqali yashil iqtisodiyot rivojlanib, kelajakda ekologik barqarorlikka erishishda muhim o'rin tutadi.

Xulosa

Yashil iqtisodiyot – bu nafaqat ekologik xavfsizlikni ta'minlash, balki iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlari yaratish va umuman inson farovonligini oshirish yo'lida zarur qadamlardir. Bu harakatlar orqali nafaqat hozirgi avlod, balki kelajak avlodlar uchun barqaror va yashil dunyo yaratish mumkin. Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi uchun bu omillar bir-biri bilan chambarchas bog'langan va birgalikda ishlashini ta'minlash zarur. Davlat siyosati, texnologik innovatsiyalar, ijtimoiy ong, moliyaviy resurslar, bozor talab va xalqaro hamkorlik orqali yashil iqtisodiyot rivojlanib, kelajakda ekologik barqarorlikka erishishda muhim o'rin tutadi. Yashil iqtisodiyotning rivojlanishida bozor talab va iqtisodiy sharoitlar ham muhim ahamiyatga ega. Yashil mahsulotlar va xizmatlarga bo'lgan talabning oshishi ishlab chiqarishni ekologik toza usullar bilan tashkil qilishga turtki bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Meredith, J.R., Shafer, S.M. (2019). "Operations Management for MBAs". Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
2. Larson, E.W., & Gray, C.F. (2017). "Project Management: The Managerial Process". New York, NY: McGraw-Hill Education.
3. Project Management Institute. (2023). Project Management Body of Knowledge (PMBOK). www.pmi.org.
4. ISO. (2022). "ISO 21500 – Guidelines on project management". www.iso.org.
5. IPMA (International Project Management Association). (2022). "Competence Baseline". www.ipma.world.
6. Harvard Business Review. (2022). "Project Management Trends in 2022". www.hbr.org.
7. Projectmanager.com. (2023). "10 Best Practices for Project Management". www.projectmanager.com.

